

Komisja Wychowania Katolickiego
Konferencji Episkopatu Polski

KOCHAMY DOBREGO BOGA

Wprowadzenie w życie religijne

**Program nauczania religii dzieci
w wieku przedszkolnym**

Numer programu AZ-0-01/10

Program został przyjęty podczas posiedzenia Komisji Wychowania
Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski w Białymstoku
w dniu 9 czerwca 2010 roku

Opublikowano za zgodą Konferencji Episkopatu Polski
SEP D/ 2.6.9-2

Wstęp

Wspieranie religijnego rozwoju dziecka w wieku przedszkolnym winno się charakteryzować towarzyszeniem mu w nabywaniu antropologicznych podstaw przyszłego autonomicznego życia wiarą (DOK 178). Właściwością tego typu działań wychowawczych powinny stawać się najpierw naturalne doświadczenia dziecka, umożliwiające pozytywny kontakt ze światem i ludźmi, które z czasem mogą przekształcać się w doświadczenia religijne. Doświadczenia te stanowią bowiem fundament stopniowej inicjacji w życie wiarą, której podmiotem ma być osoba Boga przyjaznego, zatroskanego o człowieka i o jego szczęśliwe życie. Dlatego w wychowaniu religijnym dzieci w wieku przedszkolnym ogromne znaczenie ma poprawna interpretacja codziennych doświadczeń dziecka wyrażona językiem prostym, zrozumiałym, pozbawionym zdrobnień i infantyilizacji, a jednocześnie poprawnym teologicznie. Znaczącym celem wychowania religijnego dzieci w wieku przedszkolnym jest również wskazywanie na Boga jako Dawcę życia i Stwórcę świata. Dziecko w wieku przedszkolnym, odkrywając piękno otoczenia (co jest szczególnie ważne we współczesnym stechnicyzowanym świecie), potrzebuje poznać jego Dawcę – dobrego Boga, który chce, aby każdy człowiek cieszył się całym światem. Religijna interpretacja doświadczeń dziecka pomaga mu także w odkrywaniu swojego miejsca w świecie, w najbliższym środowisku i we wspólnocie eklezjalnej. Stąd bardzo ważne jest rozwijanie w dziecku przyjaznego odniesienia do ludzi. W tym kontekście niezbędne jest łączenie prawidłowego obrazu Boga z wymogiem traktowania innych ludzi z miłością zarówno w sytuacjach zabawy, zgody, jak i nieporozumień czy konfliktów.

W procesie wychowania inspirowanego wiarą należy wskazać dziecku na Boga obecnego, bliskiego, troszczącego się o człowieka, pełnego miłości do ludzi. Dziecko w wieku przedszkolnym potrzebuje odkrywać miłość Boga w kontaktach z bliskimi mu osobami: rodzicami, opiekunami, dziadkami, rodzeństwem, wychowawcami, katechetami.

W inicjowanych procesach wychowania w duchu wiary należy pomóc małemu dziecku, by umiało spotkać Boga w konkretnych wydarzeniach i ludziach ze swego otoczenia, a następnie wyraziło to doświadczenie przed Bogiem w modlitwie. Treści religijne winny być zatem związane ze stawia-

nymi przez dziecko pytaniami, nawiązującymi do codziennych doświadczeń. Wówczas udzielane odpowiedzi będą naturalnym wyjaśnieniem zdobywanych doświadczeń i drogą do odkrywania, poznawania i ukochania Boga.

Cele katechetyczne – wymagania ogólne

- I. Codzienne doświadczenia i ich interpretacja w świetle wiary.** Dziecko doświadcza miłości Boga w codziennym życiu, wyjaśnia swoje przeżycia w świetle wiary, odkrywa piękno przyrody i otaczającego świata oraz Boga jako jego Dawcę, odkrywa też, kim jest Bóg i buduje Jego prawdziwy obraz.
- II. Zainteresowanie tematyką religijną.** Dziecko rozwija uzdolnienia oraz kształtuje czynności intelektualne potrzebne w codziennym życiu i dalszej edukacji religijnej poprzez poznanie pierwszych pojęć religijnych i kształtowanie mentalności wiary, a ponadto poznaje Pismo Święte jako słowo Boga.
- III. Kontakt z Bogiem w modlitwie i liturgii.** Dziecko poznaje istotę modlitwy, rozwija sposoby kontaktowania się z Bogiem; poznaje zwyczaje chrześcijańskie związane z obchodami roku liturgicznego.
- IV. Postawa społeczno-moralna.** Dziecko buduje podstawy systemu wartości oraz uczestniczy w procesie wychowania moralno-społecznego, poznaje chrześcijańskie pojęcia dobra i zła, odkrywa znaczenie przykazania miłości Boga i bliźniego oraz jego konsekwencje; nabywa i rozwija umiejętności społeczne niezbędne do życia w rodzinie, grupie rówieśniczej i kontaktach z dorosłymi; pogłębia swój związek ze wspólnotą Kościoła i odnajduje w niej swoje miejsce.

Grupa trzy- i czteroletków

PAN BÓG KOCHA DZIECI

Program nauczania religii dla dzieci trzy- i czteroletnich odwołuje się przede wszystkim do katechezy i wychowania religijnego podejmowanego w środowisku rodzinnym, uzupełnia je, ubogaca, a niekiedy nawet zastępuje. Wychowanie religijne kilkulatek jest ściśle zespolone z wychowaniem ogólnym i procesem humanizacji dziecka, bowiem pierwsze lata są decydującymi chwilami dla kształtowania osobowości i religijności człowieka. Zazwyczaj w przedszkolu podejmuje się edukację religijną dzieci w grupie czteroletków, jednak tam, gdzie jest to możliwe, warto włączać do edukacji religijnej także dzieci trzyletnie. Obserwowane osłabienie katechezy w rodzinie skłania do jak najszybszego podejmowania nauczania religii w przedszkolu, aby dziecko w naturalny sposób odkrywało dobrego Boga.

W układzie treści w nauczaniu religii dzieci trzy- i czteroletnich przyjęto jako główne założenie: *Bóg kocha dzieci*, tak aby dziecko mogło stopniowo odkrywać poprzez kontakt z najbliższymi, grupą rówieśniczą, ze światem przyrody, że Bóg pierwszy ukochał każdego człowieka, w tym także jego.

1. Cieszę się otaczającym światem i za niego dziękuję Panu Bogu

Cele katechetyczne

- Wspólne odkrywanie piękna przyrody i otaczającego świata oraz Boga jako jego Dawcy.
- Doskonalenie umiejętności obserwacji otaczającego świata, odkrywania darów Boga oraz dziękowania za nie.
- Kształtowanie postawy wdzięczności Bogu za Jego dary.
- Doskonalenie umiejętności dziękowania członkom rodziny za troskę i opiekę.
- Kształtowanie postawy szacunku wobec życia i zdrowia.

Treści

- Żyję i rozwijam się w rodzinie. Jestem szczęśliwy w mojej rodzinie.
- Mam koleżanki i kolegów.
- Pan Bóg dał człowiekowi wiele wspaniałych darów: ziemię, niebo, wodę, powietrze, rośliny, zwierzęta. Pan Bóg obdarza człowieka życiem i zdrowiem.
- Razem z innymi ludźmi dziękuję Panu Bogu za wszystkie Jego dary. Każdy człowiek potrzebuje kontaktu z innymi ludźmi i stworzeniami, ale najbardziej potrzebuje spotkania z dobrym Bogiem – Dawcą wszystkich darów.
- Chwalę Pana Boga całym sobą (patrzę, mówię, słucham, bawię się).

Wymagania

Dziecko:

- opowiada o poszczególnych elementach przyrody jako darach Boga,
- dziękuje Bogu za Jego dary i uwielbia Go słowami, gestami,
- wyjaśnia, dlaczego Bóg dał człowiekowi piękny świat,
- wskazuje na dary Boże jako motyw modlitwy uwielbienia i dziękczynienia,
- wyjaśnia, w jaki sposób może okazywać szacunek rodzicom i innym członkom rodziny,
- wyraża słowem, gestem, piosenką radość z życia w rodzinie oraz spotkania się z koleżankami i kolegami,
- pamięta o spotkaniu z dobrym Bogiem w modlitwie.

2. Dobry Bóg kocha mnie i moją rodzinę

Cele katechetyczne

- Kształtowanie postawy miłości do Boga wyrażanej poprzez modlitwę.
- Poznanie podstawowych znaków religijnych.
- Zrozumienie, jak ważne jest wspólne świętowanie w rodzinie.
- Kształtowanie postawy wdzięczności Bogu za wodę, światło i sakrament chrztu.
- Odkrywanie Pisma Świętego jako wyjątkowej księgi, w której są zapisane słowa Boga.

- Tworzenie sytuacji wychowawczych umożliwiających doświadczenie miłości Boga i ich interpretację.
- Wspólne odkrywanie, kim jest Bóg, i pomoc w kształtowaniu Jego prawdziwego obrazu.
- Inicjowanie i wspólne uczestniczenie w modlitwie dziękczynnej, uwielbienia, przeproszenia i prośby.

Treści

- Pan Bóg jest Ojcem wszystkich ludzi, kocha ich i troszczy się o ich dobro.
- Człowiek wzrasta w rodzinie, gdzie doświadcza miłości, bezpieczeństwa, troski. Pan Bóg chce, abyśmy kochali się wzajemnie w rodzinie, pomagali sobie, dzielili się, a także spotykali z Nim na modlitwie i świętowali.
- Pan Bóg troszczy się o człowieka, dał mu wodę i światło (symbole wody i świecy).
- Pan Bóg kocha człowieka i obdarował go swoim Słowem zapisanym w wyjątkowej księdze – księdze Pisma Świętego.
- Modlitwa w mojej rodzinie. Modlitwy: „Amen”, znak krzyża oraz inne proste formuły modlitewne. Modlitwa, w czasie której Bogu można dziękować i chwalić Go.

Wymagania

Dziecko:

- wyjaśnia swoimi słowami podstawowe pojęcia: „rodzina”, „Bóg Ojciec”, „Pismo Święte”,
- w zrozumiały sposób mówi o miłości Boga do ludzi i podaje przykłady z codziennego życia,
- rozpoznaje wśród ksiąg księgę Pisma Świętego,
- wyjaśnia swoimi słowami, dlaczego woda, świeca i biała szata są znakami religijnymi,
- okazuje prostymi gestami szacunek i miłość względem rodziców i innych członków rodziny oraz Boga,
- tworzy swoimi słowami *litanie* wdzięczności i dziękczynienia za dary Boga,
- włącza się w modlitwy: znak krzyża i złożenie dłoni.

3. Pan Jezus jest wśród nas

Cele katechetyczne

- Poznanie prawdy, że Jezus jest największym darem Boga.
- Kształtowanie postawy wdzięczności Bogu za Jego Syna – Jezusa.
- Poznanie prawdy o życiu Jezusa na ziemi i Jego pomocy ludziom.
- Kształtowanie postawy miłości wobec innych ludzi.
- Formowanie umiejętności nawiązywania kontaktu z innymi ludźmi i umiejętności dzielenia się z nimi.
- Wyjaśnianie codziennego doświadczenia w świetle wiary.

Treści

- Pan Bóg wybrał Maryję na Matkę Jezusa, a świętego Józefa na Jego Opiekuna.
- Pan Jezus jako dziecko urodził się w ubogiej stajni i miał swoją ludzką rodzinę.
- Pan Jezus podczas swojego życia na ziemi pomagał ludziom w różny sposób, spotykał się z nimi, rozmawiał, uzdrowiał.
- Pan Jezus chce, abyśmy kochali dobrego Ojca i słuchali Go.
- Pan Jezus wyjaśnia, w jaki sposób kochać innych ludzi i być dzieckiem Bożym.

Wymagania

Dziecko:

- wyjaśnia swoimi słowami pojęcia: „Jezus”, „Maryja”, „Święta Rodzina”,
- opowiada o narodzinach Jezusa, Jego życiu na ziemi,
- dziękuje Bogu swoimi słowami za Jezusa,
- opowiada usłyszany fragment Pisma Świętego,
- opisuje ilustracje religijne dotyczące życia Jezusa na ziemi,
- pomaga członkom rodziny w prostych, domowych obowiązkach.

4. Kocham Pana Boga, bo jestem Jego dzieckiem

Cele katechetyczne

- Odkrywanie znaczenia przykazania miłości.
- Kształtowanie podstawowych umiejętności społecznych.

- Kształtowanie umiejętności uczestnictwa w życiu wspólnotowym.
- Wyjaśnianie codziennego doświadczenia w świetle wiary.
- Tworzenie sytuacji wychowawczych sprzyjających odkrywaniu, że Bóg jest źródłem wartości i norm.

Treści

- Pan Bóg kocha człowieka i dlatego dał mu swoje zasady życia. Dzięki nim człowiek może odróżnić dobro od zła. Pan Bóg wspiera człowieka w czynieniu dobra i zachęca do przyznania się do winy, kiedy człowiek uczyni coś złego. Pan Bóg wybacza człowiekowi złe postępowanie, ale zachęca do poprawy i zmiany na lepsze.
- Pan Bóg zachęca człowieka, aby tak jak On wybaczał innym ich przewinienia i zaprasza do życia w przyjaźni ze wszystkimi ludźmi.
- Przykazanie miłości Boga i bliźniego. Równość wszystkich ludzi przed Bogiem.

Wymagania

Dziecko:

- pamięta, że Bóg zaprasza do życia w przyjaźni ze wszystkimi,
- rozróżnia przykłady zachowania godnego i niegodnego dziecka Bożego,
- wyjaśnia, w jaki sposób może pomóc rodzicom i rówieśnikom,
- przeprosza Boga w modlitwie za złe zachowanie,
- ocenia postawę bohaterów opowiadań,
- rozpoznaje znaki miłości Boga w odniesieniu do siebie i swoich najbliższych,
- podaje przykłady miłości Boga do ludzi,
- wyjaśnia swoimi słowami, co znaczy kochać Boga i bliźniego.

Spotkania z Panem Bogiem w roku Kościoła

Cele katechetyczne

- Poznanie podstawowych zwyczajów związanych z rokiem kościelnym.
- Kształtowanie postawy wdzięczności Bogu za Jezusa i Jego Matkę.
- Doskonalenie umiejętności wyrażania miłości i szacunku wobec rodziców.
- Rozwijanie umiejętności uważnego uczestnictwa we Mszy Świętej.

- Kształtowanie umiejętności modlitwy z najbliższymi, grupą rówieśniczą i wspólnotą kościelną.
- Wyjaśnianie codziennego doświadczenia w świetle wiary.

Treści

- Święty Mikołaj uczy dobroci. Radość Bożego Narodzenia: dekoracja choinki, przygotowanie szopki, dzielenie się opłatkiem, śpiew kolęd.
- Wielkanoc – uroczystość Jezusa żyjącego wśród ludzi. Potrawy w koszyczku wielkanocnym i ich religijne znaczenie.
- Maryja Matką wszystkich ludzi.

Wymagania

Dziecko:

- wyróżnia proste znaki religijne (krzyż, obraz, różaniec itp.) wśród innych znaków,
- opowiada o narodzinach Jezusa,
- włącza się w przygotowanie dekoracyjnych elementów bożonarodzeniowych i śpiew kolęd oraz składa życzenia bożonarodzeniowe,
- wyjaśnia swoimi słowami, co powinno znaleźć się wśród pokarmów wielkanocnych i jakie jest ich znaczenie,
- włącza się w modlitwę z Maryją i śpiew pieśni maryjnych,
- poprzez życzenia, przygotowanie laurki i proste gesty wyraża wdzięczność i miłość względem rodziców.

WSKAZANIA DO REALIZACJI PROGRAMU

Dziecko trzy- i czteroletnie dopiero wchodzi w rzeczywistość przedszkolną, dlatego warto zadbać o łagodne przejście ze środowiska rodzinnego do przedszkolnego. Nauczanie religii w przedszkolu winno pomóc dziecku w odkryciu, iż mimo tego że rodzina jest jego pierwszym środowiskiem wzrastania, istnieją jeszcze inne środowiska. Dlatego w nauczaniu religii dzieci w wieku przedszkolnym dużą rolę odgrywają metody integracyjne, umożliwiające nawiązanie kontaktu z innymi dziećmi i dorosłymi. Ze

względu na dużą aktywność i małą koncentrację uwagi dzieci trzy- i czteroletnich warto korzystać z metod umożliwiających ich zaangażowanie i krótkotrwałą koncentrację. Bardzo ważne jest zróżnicowanie metod, gdyż nie ma jednej metody uniwersalnej, a stosowanie wciąż tych samych metod jest przyczyną zniechęcenia i znudzenia kilkulatków. Dziecko w tym wieku stopniowo dostrzega Boga w otaczającym świecie, w życiowych doświadczeniach, wydarzeniach i poprzez słuchanie orędzia Bożego zwróconego do człowieka. Chodzi tu przede wszystkim o rozbudzenie wiary, o zdobycie zdolności rozpoznawania śladów Boga w otaczającej rzeczywistości, rozumienia znaków i symboli, a także umiejętności słuchania drugiego człowieka, odkrywania jego potrzeb i współdziałania z nim. Potrzebne jest zatem stosowanie metod aktywizujących, ułatwiających obserwację otaczającego świata, poznawanie siebie i innych, przeżywanie prostych codziennych sytuacji, interpretację doświadczeń oraz zaangażowanie nie tylko intelektu, ale wszystkich zmysłów dziecka. Jednocześnie w pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym warto stosować proste metody podające, zwłaszcza opowiadanie, pogadankę, przy czym skuteczność opowiadania będzie w dużym stopniu zależała od jego treści i formy (zrozumiały język, powiązanie z pokazem, budowanie napięcia i zainteresowania). Dobrze, kiedy dzieci mają możliwość utożsamiania się z przeżyciami bohaterów i wchodzenia z nimi w dialog. Natomiast pogadanka skłaniająca dzieci do samodzielnego myślenia wymaga od nauczyciela religii dobrze opanowanej umiejętności stawiania pytań. Stopniowe wprowadzanie dziecka w kontakt z Bogiem może dokonywać się poprzez zastosowanie metod przeżyciowych, biblijnych, pogładowych i zajęć praktycznych. Duże znaczenie będą miały opowiadania biblijne, proste ćwiczenia dramowe, prace z obrazem i ilustracją, metody plastyczne (rysowanie, kolorowanie, malowanie), metody odwołujące się do muzyki (piosenki, ćwiczenia ruchowe, ćwiczenia muzyczne), wykonywanie laurek, zaproszeń i prostych elementów dekoracyjnych. Trudno jednoznacznie określić wymagania wobec dziecka przedszkolnego, gdyż jego wiedza, umiejętności, postawa są jeszcze w dużym stopniu zależne od środowiska rodzinnego. Dlatego podane wymagania należy traktować bardziej jako wskazania i dostosowywać je do indywidualnych możliwości rozwojowych i predyspozycji dziecka. Chodzi o to, aby wzbudzić zainteresowanie dziecka tematyką religijną i prowadzić do kontaktu z Bogiem, a nie karać dziecka za zaniedbania wychowania religijnego w rodzinie.

Grupa pięciolatek

JESTEŚMY DZIEĆMI BOŻYMI

U podstaw katechezy przedszkolnej znajduje się proces chrześcijańskiego wtajemniczenia zapoczątkowany w sakramencie chrztu. Najpierw jednak potrzebne jest doprowadzenie do osobowego kontaktu z Bogiem, zainicjowanego w domu rodzinnym. Kiedy dziecko doświadczy, kim jest Bóg, i pozna Go w oparciu o kontakt z dorosłymi oraz prawdy wiary, łatwiej przyjmie fakt, że Bóg zaprasza je do wspólnoty dzieci Bożych, kocha dziecko, a jednocześnie stawia przed nim określone wymagania.

Nowe treści religijne w nauczaniu religii dzieci przedszkolnych powinny być włączone w naturalny proces przeżywania, refleksji i poszukiwania odpowiedzi na pytania o otaczającym świecie, ludziach i Bogu. Pięciolatek doświadcza, że nie jest sam przed Bogiem, ale razem z innymi należy do wspólnoty dzieci Bożych (dział 1), stopniowo poznaje znaki religijne i Kościół jako szczególne miejsce spotkania z Bogiem (dział 2), poznaje lepiej, kim jest Bóg i Jego Syn – Jezus, bowiem Miłość Boga ujawnia się w wydarzeniach z życia Jezusa (dział 3), odkrywa, że razem z innymi jest uczniem Jezusa i stopniowo pragnie Go naśladować (dział 4), wraz z Jezusem i innymi dziećmi uczy się słuchać Boga i uwielbiać Go w codziennym życiu (dział 5).

1. Wspólnota dzieci Bożych

Cele katechetyczne

- Poznanie prawdy, że człowiek jest najdoskonalszym stworzeniem na ziemi.
- Kształtowanie postawy radości i wdzięczności Bogu za Jego obecność.
- Formowanie postawy wdzięczności Bogu za dar życia.
- Odkrywanie prawdy o istnieniu świata widzialnego i niewidzialnego.

Treści

- Dziękujemy Panu Bogu za wszystko, czym nas obdarzył.
- Człowiek najdoskonalszym stworzeniem na ziemi. Człowiek różni się od świata roślin i zwierząt, ponieważ jest stworzony na podobieństwo Boże.

- Pan Bóg kocha każdego człowieka i pragnie, aby ludzie obdarzali się miłością.
- Chrzest jako wydarzenie wprowadzające człowieka do wspólnoty dzieci Bożych.

Wymagania

Dziecko:

- wyjaśnia, dlaczego człowiek powinien troszczyć się o świat przyrody,
- wyjaśnia swoimi słowami, dlaczego człowiek jest najdoskonalszym stworzeniem na ziemi,
- pamięta, że życie i zdrowie są darami otrzymanymi od Boga,
- rozróżnia między dziełami człowieka a darami Boga,
- wyjaśnia swoimi słowami, dlaczego chrzest jest tak ważnym wydarzeniem w życiu człowieka, które czyni człowieka dzieckiem Bożym,
- dziękuje Bogu w modlitwie za wszystkie otrzymane dary.

2. Rodzina dzieci Bożych spotyka się z Bogiem i szanuje znaki religijne

Cele katechetyczne

- Kształtowanie postawy szacunku wobec podstawowych znaków religijnych.
- Budzenie potrzeby modlitewnego kontaktu z Bogiem.
- Poznanie prawdy o tym, że Bóg mówi do ludzi poprzez Pismo Święte.
- Poznanie prawdy, że rodzina dzieci Bożych spotyka się z Bogiem w Kościele.
- Formowanie postawy ucznia Jezusa.

Treści

- W rodzinie modlimy się i szanujemy znaki Pana Boga (krzyż, Pismo Święte, różaniec, obrazy i figury religijne).
- Pan Bóg dał człowiekowi Pismo Święte i mówi do nas poprzez słowa Pisma Świętego. Człowiek z uwagą i szacunkiem słucha Słowa Bożego.
- Wszyscy ochrzczeni jako rodzina dzieci Bożych. Rodzina dzieci Bożych spotyka się z Panem Bogiem podczas Mszy Świętej. Niedziela wyjątkowym dniem w życiu rodziny dzieci Bożych. Święci należą do rodziny

dzieci Bożych. Bóg chce, aby każdy człowiek został świętym. Mamy swoich patronów.

- Świat widziany i świat niewidzialny (anioł stróż, aniołowie). Aniołowie czuwają nad ludźmi.

Wymagania

Dziecko:

- rozpoznaje podstawowe znaki religijne (krzyż, Pismo Święte, różaniec, obrazy i figury religijne),
- pamięta i wyjaśnia swoimi słowami symbolikę krzyża jako znaku miłości Jezusa,
- pamięta, do czego służy różaniec,
- szanuje Pismo Święte i znaki religijne,
- rozróżnia niedzielę wśród pozostałych dni tygodnia,
- wyjaśnia, kim jest patron w życiu chrześcijanina,
- charakteryzuje swoimi słowami, kogo nazywamy świętym,
- pamięta, że aniołowie czuwają nad ludźmi,
- włącza się w modlitwę „Aniele Boży”,
- wyjaśnia swoimi słowami, dlaczego w kościele trzeba zachowywać się godnie i z szacunkiem,
- opowiada o poznanych prostych tekstach biblijnych,
- potrafi wykonać podstawowe znaki czynione podczas Mszy Świętej.

3. Bóg Ojciec dał nam Pana Jezusa

Cele katechetyczne

- Poznanie podstawowych tekstów biblijnych dotyczących zwiastowania, narodzenia Jezusa i Jego życia na ziemi.
- Przygotowywanie do przeżycia świąt Bożego Narodzenia.
- Budzenie radości z powodu narodzin Jezusa i Jego życia.
- Formowanie postawy wdzięczności Bogu za Jezusa.
- Kształtowanie obrazu Boga w oparciu o wybrane teksty biblijne.

Treści

- Pan Bóg wybiera Maryję na Matkę Jezusa.
- Przygotowujemy się na Boże Narodzenie. Pasterze i królowie oddają po-

klon Jezusowi. Dziękujemy Jezusowi za Jego przyście do nas. Poznajemy wydarzenia z dzieciństwa Jezusa (znalezienie w świątyni).

- Pan Jezus mówi do nas i czyni wspaniałe rzeczy (uzdrowienia, wskrzeszenia, uciszenie burzy, rozmnozenie chleba). Dziękujemy Panu Jezusowi za znaki i cuda, które czynił.

Wymagania

Dziecko:

- samodzielnie wymienia osoby należące do rodziny Jezusa,
- wyjaśnia pojęcia: wigilia, opłatek, kolęda,
- pamięta, że podczas wieczery wigilijnej dzielimy się opłatkiem, składamy życzenia i czytamy fragment Pisma Świętego, pamięta, że Advent jest przygotowaniem na przyście Jezusa, wyjaśnia, na czym polega dobre przygotowanie do świąt Bożego Narodzenia,
- opowiada swoimi słowami poznane historie biblijne: o narodzeniu Jezusa, znalezieniu w świątyni, uzdrowieniu, uciszeniu burzy,
- dziękuje Jezusowi za Jego życie, słowa, znaki i cuda,
- opowiada o treści ilustracji religijnych.

4. Jesteśmy uczniami Pana Jezusa i chcemy Go naśladować

Cele katechetyczne

- Wychowanie do umiejętności dzielenia się z innymi i troski o słabych, chorych, cierpiących.
- Kształtowanie umiejętności uwielbienia, dziękczynienia, prośby i przepraszania Boga.
- Kształtowanie postawy ucznia Jezusa, który naśladuje swojego Mistrza w miłości i dobroci.
- Poznanie prawdy, że Jezus teraz też szuka i powołuje swoich uczniów.
- Poznanie prawdy, że pomagając innym, sprawia się radość ludziom i Jezusowi.
- Wychowanie do wrażliwości na potrzeby drugiego człowieka.

Treści

- Pan Jezus powoływał uczniów podczas życia na ziemi i nadal ich powołuje. Jesteśmy uczniami Pana Jezusa. Uczniowie Pana Jezusa wypełniają

swoje obowiązki w domu i chwałą Boga zabawą i nauką. Uczniowie Pana Jezusa dbają o miłość w rodzinie, w przedszkolu, na podwórku.

- Pan Jezus naszym przyjacielem.

Wymagania

Dziecko:

- pamięta, że Jezus chce, aby ludzie byli Jego uczniami,
- wyjaśnia, dlaczego Jezus posłał swoich uczniów na cały świat,
- wyjaśnia, w jaki sposób zachowuje się uczeń Jezusa,
- wyraża modlitwą wdzięczność Jezusowi za to, że może być Jego uczniem,
- stara się być uczniem Jezusa we wszystkich sytuacjach codziennego życia,
- wyjaśnia, że Bóg oczekuje, aby ludzie wspierali się i pomagali sobie wzajemnie,
- podaje przykłady działania na rzecz wspólnoty,
- wyjaśnia, dlaczego Jezus troszczy się o chorych, cierpiących i potrzebujących,
- szanuje starszych, biednych, chorych i cierpiących, ponieważ ukochał ich Jezus,
- współdziała z rówieśnikami podczas zabawy i nauki oraz pomaga dzieciom i dorosłym na miarę swoich możliwości,
- rozróżnia przykłady zachowania godnego i niegodnego ucznia Jezusa,
- w codziennych sytuacjach stara się zachowywać zgodnie z zasadami odpowiednimi dla ucznia Jezusa.

5. Razem z Panem Jezusem słuchamy Boga Ojca i uwielbiamy Go

Cele katechetyczne

- Kształtowanie postawy świętowania niedzieli i chrześcijańskiego przeżywania roku liturgicznego.
- Stopniowe wprowadzanie dziecka w wydarzenia z życia Jezusa (rok liturgiczny).
- Uświadamianie prawdy, że Jezus żyje i jest obecny wśród nas.
- Przygotowanie do świętowania świąt paschalnych.
- Formowanie postawy modlitewnej.
- Zachęcanie do codziennego włączania się w misyjne dzieło Kościoła.
- Kształtowanie postawy radości z przeżywania z Jezusem wolnego czasu.

Treści

- Wielbimy Pana Jezusa (Niedziela Palmowa). Pan Jezus cierpi i umiera z miłości do ludzi (wydarzenia Wielkiego Czwartku i Wielkiego Piątku). Przeżywamy radość zmartwychwstania Jezusa.
- Spotykamy się z Panem Jezusem podczas Mszy Świętej.
- Modlimy się z Maryją Matką Jezusa. Oczekujemy na Ducha Świętego.
- Dziękujemy Bogu za naszych rodziców.
- Uwielbiamy Pana Jezusa w Chlebie eucharystycznym.
- Żyjemy zgodnie ze słowami Pana Jezusa.
- Zapoznajemy się z pracą misjonarzy.

Wymagania

Dziecko:

- pamięta, że Jezus z miłości został z nami na zawsze w Eucharystii,
- pamięta, że podczas Mszy Świętej mówi do nas Jezus,
- podaje nazwę uroczystej procesji, podczas której Jezus odwiedza nasze wsie i miasta,
- wyjaśnia swoimi słowami, kim jest misjonarz,
- wyjaśnia, w jaki sposób można pomóc misjonarzom Jezusa,
- pamięta, że Maryja jest Matką Jezusa i naszą Matką,
- rozpoznaje wśród różnych wypowiedzianych tekstów modlitwę: *Ojciec nasz* i *Zdrowaś Maryjo*,
- wyjaśnia swoimi słowami podstawowe pojęcia religijne: Bóg Ojciec, Jezus, Duch Święty, Kościół, Maryja, święci, modlitwa,
- włącza się z innymi w śpiew prostych pieśni liturgicznych,
- wyjaśnia swoimi słowami, dlaczego dziecko Boże potrzebuje się modlić,
- potrafi dziękować Bogu, uwielbiać Go, przeproszać i prosić swoimi słowami lub prostymi formułami.

WSKAZANIA DO REALIZACJI PROGRAMU

Dziecko pięcioletnie charakteryzuje się naturalną ciekawością, spontanicznością, chęcią odkrywania i poznawania, stąd potrafi wnikliwie obser-

wować i zadawać wiele pytań. Warto oprzeć się na tendencjach rozwojowych dziecka pięcioletniego i umiejętnie wprowadzać treści religijne poprzez tworzenie możliwości zadawania pytań, obserwacji, zajęć praktycznych, ćwiczeń dramowych, muzycznych, plastycznych.

Warto także podjąć stałą współpracę z nauczycielami przedszkola, co umożliwi lepszą pracę z dziećmi oraz synchronizację i ubogacenie przekazywanych treści. Przede wszystkim należy zaprosić rodziców do ścisłej współpracy w nauczaniu religii ich dzieci, gdyż bez rodziców nie jest możliwe owocne wychowanie religijne dzieci w przedszkolu. Trzeba zadbać o stworzenie w przedszkolu atmosfery życzliwości, troski i bezpieczeństwa, a równocześnie o stopniowe włączanie do niej elementów religijnych. Jest to o tyle ważne, że współczesna rodzina coraz rzadziej realizuje funkcję emocjonalną, socjalizacyjno-wychowawczą i religijną. Dziecko, aby nawiązać kontakt z Bogiem, oczekuje realizacji potrzeby bezpieczeństwa, życzliwości, troski i odkrycia, że dorośli również odwołują się do Kogoś, kto jest ponad nimi i Kto jest od nich ważniejszy. Dlatego duże znaczenie ma umiejętne wychowanie modlitewne, biblijne i liturgiczne. Pomocą mogą być proste metody ułatwiające dziecku otwieranie się na Boga, zwracanie do Niego w modlitwie, podejmowanie dialogu z innymi i z Bogiem, poznanie zwyczajów chrześcijańskich związanych z obchodami roku liturgicznego, nabywanie pierwszych pojęć religijnych.

Uznając ważność zabawy i aktywności w rozwoju dzieci kilkuletnich, warto zatroszczyć się o zastosowanie między innymi metod integracyjnych, plastycznych, konstrukcyjnych, muzycznych, dyskusyjnych, dramowych, teatralnych, gier i zabaw dydaktycznych, a także prostych metod biblijnych i liturgicznych. Nauczanie religii dzieci pięcioletnich musi postawić w centrum swojego przepowiadania Osobę Jezusa. Ważne, aby dzieci mogły poznać Jezusa jako dorosłego człowieka, a nie tylko Dzieciątka Jezus, ponieważ tylko dojrzały człowiek gwarantuje im pewność i bezpieczeństwo. Najwłaściwszym sposobem jest ukazywanie Jezusa poprzez opowiadania z Ewangelii, których głównym celem było rozbudzenie wiary w Syna Bożego. Trzeba jednak zadbać o odpowiedni dobór tekstów charakteryzujących się prostotą, aby dziecko stopniowo odkrywało, że Jezus jest nie tylko człowiekiem, ale Synem Boga, który jest zawsze z nami i chciał współpracować w Jego dziele.

KORELACJA NAUCZANIA RELIGII Z WYCHOWANIEM PRZEDSZKOLNYM

Prawidłowa i pełna realizacja zadań i funkcji wychowania przedszkolnego jest możliwa tylko we współpracy z podstawowym środowiskiem wychowawczym dziecka, z rodziną. Jednak proces wychowania ogólnego podejmowany w środowisku rodzinnym domaga się rozszerzenia i dopełnienia przez środowisko przedszkolne. Wartości, zasady i normy współżycia funkcjonujące w rodzinie winny być podejmowane i respektowane w środowisku przedszkolnym. Dzięki temu dziecko łatwiej uczy się zasad i norm współżycia oraz tworzy swój system wartości.

Szczególną troską rodzice winni objąć przedszkola o charakterze katolickim, które mają szansę skuteczniej oddziaływać na swoich wychowanków. W przedszkolu katolickim nie tylko naucza się religii, ale cały jego charakter, relacje między wychowankami i nauczycielami przedszkola, atmosfera i działania, są nasycone religijnością.

Wielu polskich rodziców posyła swoje dzieci do przedszkoli. Dzieci, które pochodzą z odmiennych kulturowo i religijnie rodzin, wnoszą różne przyzwyczajenia, obyczaje, odmienny stosunek do wartości religijnych, różne sposoby wypowiedzania się o Bogu. Nauczanie religii w przedszkolu ma szansę uzupełniać oddziaływanie wychowawcze domu rodzinnego, wspierać, pobudzać rozwój dziecka, wzmacniać jego uzdolnienia oraz tworzyć w dziecku nowe możliwości i uzdolnienia.

Podstawą współpracy może być wspólne opracowanie programu wychowawczego, a następnie określenie form, sposobów i warunków współpracy z rodzicami. Dziecko ma prawo do wychowania, które będzie zgodne z wartościami uznanymi przez jego rodziców, a program wychowawczy przedszkola musi być oparty na pełnym rozumieniu człowieka, jego rozwoju psychofizycznego i religijnego. Pierwszą płaszczyzną współpracy rodziny i przedszkola jest określenie wartości, które decydować będą o charakterze wychowania. W naszej polskiej rzeczywistości większość rodzin i dzieci wzrasta w kulturze chrześcijańskiej. Wartości wywodzące się z tej kultury powinny być zawarte w programach przedszkolnych.

Rodzice powinni również wiedzieć, jaką funkcję wobec nich pełni przedszkole. Zakres funkcji przedszkola winien być nastawiony wyłącznie na współpracę, współdziałanie rodziców, wychowawców i dzieci, co daje szan-

sę wartościowego, pełnoprawnego udziału rodziców w organizowaniu warunków działania dzieci w przedszkolu. U podstaw współpracy nauczycieli przedszkola i katechetów z rodzicami znajduje się poprawna komunikacja i prawidłowe określenie potrzeb, oczekiwań, możliwości i ograniczeń. Katecheci winni wyraźnie pokazać rodzicom, że w trosce o pełny i wszechstronny rozwój dziecka (w tym rozwój moralny i religijny) zależy im na dobrej współpracy. Bardzo ważne jest podanie jasnych, konkretnych celów i propozycji współdziałania, które co pewien czas należy poddawać ewaluacji. Realizacja celów wymaga wspólnego działania wszystkich osób odpowiedzialnych za proces wychowawczy, którzy wymieniają swoje doświadczenia, wzajemnie sobie pomagają, udzielają sobie psychologicznego wsparcia, cieszą się sukcesami i osiągnięciami.

WSPÓŁPRACA ŚRODOWISK WYCHOWAWCZYCH

Sam przekaz wiedzy religijnej, pozbawiony odniesienia do świata dziecięcych przeżyć, ma małą wartość wychowawczą i katechetyczną. Katecheza małego dziecka podejmowana w rodzinie, przedszkolu i parafii winna przede wszystkim umożliwiać mu stopniowe otwarcie się na Boga, a następnie zapewnić poprawne kształtowanie obrazu Boga, dostrzeżenie Boga w otaczającym świecie, w życiowych doświadczeniach, wydarzeniach, słuchanie orędzia Bożego zwróconego do człowieka, poprawne rozumienie znaków i symboli religijnych, pozytywne nastawienie do ludzi, chrześcijańską interpretację codziennych wydarzeń, wychowanie modlitewne oraz formację liturgiczną, społeczną i moralną.

Obok wiadomości potrzebna jest jeszcze umiejętność łączenia ich z życiem w konkretnych sytuacjach. W wychowaniu podstawą są nie tylko umiejętności wychowawcze, ale sam człowiek jako wychowawca, a więc kim on jest, jaka jest jego osobowość, jakie świadectwo daje własnym życiem. Dlatego wychowanie religijne dziecka w wieku przedszkolnym musi dokonywać się z uwzględnieniem bliskiej współpracy podstawowych środowisk wychowawczych, które stawiają przed dzieckiem podobne wymagania i konsekwentnie respektują te same zasady.

Rodzina

1. Proces wychowania religijnego dzieci w wieku przedszkolnym bazuje głównie na osobowości i dojrzałości religijnej rodziców, opiekunów, dziadków, rodziców chrzestnych i osób najbliższych dziecku w wieku przedszkolnym. Doświadczenie dziecka powstałe w kontakcie z otaczającymi je osobami, szczególnie mającymi znaczenie emocjonalne dla dziecka, w dużym stopniu wpływa na jego rozwój religijny, dlatego należy uświadamiać rodzicom, opiekunom, dziadkom, rodzicom chrzestnym, że dziecko potrzebuje przejawów bliskości, miłości i przyjaźni ludzi, aby odkryć, że Bóg objawia im swoją miłość i przyjaźń. W oparciu o doświadczenie miłości kształtuje się w świadomości dziecka prawidłowy obraz Boga. Dodatkowo dziecko wymaga przejawów religijnego życia dorosłych, ich modlitwy, uczestnictwa w liturgii i innych form praktyk religijnych.
2. Współpraca z rodzicami winna zmierzać także do uświadamiania im, że dziecko – poza innymi zakresami ich postaw – identyfikuje się także z ich postawami religijnymi i je naśladuje. Zasada ta ma zastosowanie przede wszystkim w przejmowaniu od rodziców konkretnych praktyk religijnych. Poprzez te zdolności dziecko uczestniczy w religijności dorosłych. Trzeba jednak pamiętać, że procesy te tylko na stosunkowo krótki czas mogą dostarczać dziecku wystarczających argumentów do prowadzenia i rozwijania życia religijnego. Stąd też już na etapie wieku przedszkolnego niezbędne jest wspieranie go w stopniowym nabywaniu zdolności dochodzenia do religijności autonomicznej.
3. Rodzice, którzy zazwyczaj stanowią dla dziecka w wieku przedszkolnym największy autorytet, winni podejmować świadome działania umożliwiające dziecku odkrywanie Boga jako autentycznego obrońcy człowieka. Wyrazem Jego troski o dobro ludzi są między innymi przykazania, spośród których najważniejsze jest przykazanie miłości. W procesach wychowywania małego dziecka inspirowanego wiarą ważne jest zatem, aby ten aspekt był stopniowo dziecku przybliżany, a wraz z nim związek człowieka z Bogiem, którego wyrazem był chrzest. Chrzest też winien stanowić, w przypadku wychowywania religijnego już w wieku przedszkolnym, ważny punkt odniesienia dla całej religijności dziecka.

Parafia

1. Katecheza realizowana w przedszkolu domaga się dopełnienia w kontakcie z parafią, inaczej łatwo może zagubić swoje chrystocentryczne i eklezjalne ukierunkowanie. Wychowując przedszkolaka do odkrywania tajemnicy Boga i zjednoczenia z Chrystusem, winna budzić cześć dla dobrego Boga jako Dawcy wszelkiego dobra, uczyć okazywania Mu wdzięczności, dziękczynienia, czci i posłuszeństwa, pomagać w spotkaniu z Nim w modlitwie, liturgii i wspólnocie Kościoła. W liturgii i we wspólnocie wierzących Chrystus jest realnie obecny, dlatego wszelkie działania katechezy przedszkolnej winny prowadzić do odsłaniania przed dzieckiem niedostrzegalnej zmysłami rzeczywistości, którą wierzący świętują w sprawowanej liturgii. Przeżywanie roku liturgicznego w rodzinie i przedszkolu ma prowadzić do spotkania z Chrystusem we Mszy Świętej.
2. Obecność dzieci w wieku przedszkolnym we wspólnocie eklezjalnej nie może ograniczać się do ich biernego udziału w nabożeństwach lub Mszach Świętych. Dzieci w wieku przedszkolnym, oprócz możliwości obserwacji dorosłych uczestniczących w liturgii Kościoła, winny stopniowo w miarę możliwości włączać się aktywnie w udział w liturgii. Wymaga to przede wszystkim organizacji Mszy Świętych i nabożeństw dla rodzin z dziećmi w wieku przedszkolnym. Ważne, aby dzieci mogły obserwować czynności liturgiczne wykonywane przez kapłana, jak również aktywnie włączać się w poszczególne części Mszy Świętej i nabożeństw. Duże znaczenie będzie miała homilia skierowana do rodzin z dziećmi, która, w przypadku braku katechezy organizowanej odrębnie w parafii, może stanowić jej podstawową formę.
3. Dzieci w wieku przedszkolnym, stawiające wiele pytań w związku z poznawaną rzeczywistością liturgiczną, powinny uzyskać na nie odpowiedź nie tylko od najbliższych, ale również od duszpasterzy. Trzeba jednak uważać, aby wyjaśnienia nie zdominowały liturgii z udziałem dzieci, ale by dzieci w wieku przedszkolnym razem z innymi wierzącymi od początku uczestniczyły w oddawaniu czci Bogu, w wielbieniu Go czy też dziękowaniu za otrzymane od Niego dary.
4. Katecheza dzieci w wieku przedszkolnym w niektórych regionach Polski może być związana z przygotowaniem do wczesnej Komunii Świętej.

Tematyka spotkań z rodzicami (katecheza rodziców)

- Wychowanie religijne w rodzinie – dar i zadanie.
- Kim jest Bóg? Co mówi nam o Sobie?
- Atmosfera domu rodzinnego.
- Codzienne doświadczenia i ich religijna interpretacja.
- Kształtowanie obrazu Boga.
- Wychowanie modlitewne.
- Przeżywanie roku liturgicznego.
- Wprowadzenie do liturgii Kościoła.
- Wychowanie do wyboru życiowego powołania.
- Wychowanie społeczno-moralne.

Spis treści

Wstęp	3
Cele katechetyczne – wymagania ogólne	4
Grupa trzy- i czterolatków PAN BÓG KOCHA DZIECI	5
WSKAZANIA DO REALIZACJI PROGRAMU	10
Grupa pięciolatków JESTEŚMY DZIEĆMI BOŻYMI	12
WSKAZANIA DO REALIZACJI PROGRAMU	17
KORELACJA NAUCZANIA RELIGII Z WYCHOWANIEM PRZEDSZKOLNYM	19
WSPÓŁPRACA ŚRODOWISK WYCHOWAWCZYCH	20
Tematyka spotkań z rodzicami (katecheza rodziców)	23